

ЩОДО ПОДАТКУ НА АТМОСФЕРНІ ОПАДИ

Перші враження від словосполучення «податок на атмосферні осадки», що виникають у громадян, вкрай негативні. Скептики відносять такий податок до категорії «податкового маразму», пропонують поруч з податком на «дощі» впровадити податки на чисте повітря, вітер, а поруч з ними ще податки на вареники і сало тощо. Однак, такий економічний інструмент поводження з дощовими водами існує і все активніше застосовується, зокрема, у Великій Британії, Канаді, Литві, Німеччині, Польщі, США, Швеції та інших країнах. Його використання стимулює впровадження елементів так званої «зеленої інфраструктури», яка імітує природні гідрологічні процеси, включає в себе такі заходи як влаштування дощових садів, зелених дахів, парків, біо-боліт, пористого тротуару та збір дощової води для її подальшого корисного використання (<https://www.crd.bc.ca/education/at-home/low-impact-development>). Кожен з перелічених заходів має багато переваг. Наприклад, «зелений дах» вбирає до 90 % дощових опадів, тим самим розвантажуючи міські водостоки, на більш ніж 25 % скорочує споживання електроенергії за рахунок здатності зберігати прохолоду в приміщенні у спеку, знижує витрати на опалення в зимовий період, оскільки є гарним теплоізолятором, очищає повітря, поглинаючи вуглеводень, тощо (<http://zincocom.ua>).

Одним з гарних прикладів оптимального поєднання елементів зеленої інфраструктури є створення за рахунок платежів на утримання зливової каналізації «зелених» вулиць у Сієтлі (США), на яких зменшується площа водонепроникних поверхонь, збільшується кількість зелених насаджень, передбачається очищення дощових вод, зменшення шумового забруднення від доріг, сприяння підвищенню рівня екологічної свідомості громадян тощо (<http://www.seattle.gov/util/groups/public>).

Зелена інфраструктура спрямована на попередження забруднення дощових потоків під час їх руху вулицями. Вона дає змогу збирати дощову воду з метою використання або дозволяє потрапити таким водам до їх природного фільтру — ґрунтів. За такого підходу не лише попереджається забруднення довкілля, а ще створюються гарні зелені осередки, очищується повітря тощо. З економічної точки зору витрати на спорудження таких об'єктів або дорівнюють витратам, необхідним для підтримання належного функціонування систем зливової каналізації, або навіть є нижчими за них.

До однієї з особливостей українських міст слід віднести покриття їх території водонепроникними речовинами, що унеможливорює

природній кругообіг дощових вод. За підрахунками спеціалістів, у населених пунктах з природним покриттям поверхні території 40 % дощових вод, що випали, випаровується, 50 % — потрапляють до ґрунтів і лише 10 % — до систем зливової каналізації. У випадку з водонепроникними покриттями — 30 % дощових вод, що випали, випаровується, 15 % — потрапляють до ґрунтів і 55 % — до зливової каналізації, чим спричиняється перевантаження системи зливової каналізації та зниження природних рівнів ґрунтових вод (Januchta-Szostak A. Urban water ecosystem services // <http://www.sendzimir.org.pl/images/zrz.pdf>). При цьому, обов'язок щодо впровадження елементів зеленої інфраструктури за архітектором, проектувальниками, власниками та користувачами об'єктів архітектури у Законі України «Про архітектурну діяльність» від 20 травня 1999 року, нажаль, навіть не закріплено.

Щось подібне до податку на дощ вже передбачене чинним законодавством України. Порядок встановлення та стягнення плати за скид промислових та інших стічних вод у системи каналізації населених пунктів визначається інструкцією, затвердженою наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 19 лютого 2002 року № 37. Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України «Про затвердження Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України» від 27 червня 2008 року № 190 визначає механізм розрахунку обсягу стічних вод, що утворюються в результаті випадання атмосферних опадів, сніготанення, поливально-мийних робіт, за потрапляння яких до систем централізованого водовідведення в населених пунктах мають розраховуватися суб'єкти господарювання, які є балансоутримувачами об'єктів благоустрою. Розмір оплати за скидання поверхневих стічних вод до систем централізованого водовідведення залежить від виду поверхні стоку таких вод, однак, зазначеними актами впровадження екологічних засобів поводження з дощовими водами не стимулюється.

За такого підходу підприємство, що здійснює відведення дощових вод зацікавлене лише у збільшенні кількості споживачів його послуг, ані воно, ані власники об'єктів нерухомості, ані створювачі нових об'єктів архітектури не мають достатніх аргументів для впровадження екологічних заходів.

Тим часом якість роботи систем зливової каналізації населених пунктів викликає все більше нарікань в українських громадян. Зокрема, в Одесі декілька разів у літній сезон стає можливим плавати на надуманому човні по вулиці Дерибасівській, і це не раз вже практикувалось на вулиці Балківській та на Пересипу. При цьому, створюється загроза життю та здоров'ю громадян, паралізується рух транспорту, спричиняється значна шкода об'єктам права власності. З подібною проблемою стикаються й інші міста України.

Запровадження податку на дощ дало б змогу більш ефективно планувати заходи щодо поводження з дощовими водами та контролювати їх використання. Стало б можливим застосування субсидій для власників об'єктів нерухомості, що здійснюють поводження з дощовими водами самостійно, впровадження підвищеної ставки за збір дощової води із забруднених поверхонь, а також штрафних санкцій за перевищення площі водонепроникної поверхні розміру такої площі, передбаченому проектом будівництва об'єкту. Щоб стимулювати вжиття найефективніших новітніх екологічних технологій поводження з дощовими водами можуть застосовуватися і більш кардинальні заходи. Зокрема, у Великій Британії акт «Про управління повеннями та водою» (2010) скасував автоматичне підключення нових конструкцій до існуючої колективної каналізаційної мережі, що також могло б бути корисним і для України.

ГОШТИНАР С. Л.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
кандидат юридичних наук

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ЗАБРУДНЕННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Землі сільськогосподарського призначення є основною умовою продовольчого виробництва, середовищем існування та джерелом матеріального добробуту теперішніх і майбутніх поколінь. Значна частина сільськогосподарських угідь піддана забрудненню техногенного характеру: викидами промислових підприємств, підприємствами паливно-енергетичного комплексу, в результаті розробки родовищ корисних копалин і влаштування звалищ відходів. Найбільше забруднюються ґрунти навколо промислових підприємств (особливо хімічної і металургійної промисловості), великих міст, транспортних шляхів, де можливе формування техногенних пустель.

Негативний вплив виробничих підприємств на землі сільськогосподарського призначення нерідко може мати незворотні наслідки. Як зазначає Ю. С. Шемшученко, в умовах науково-технічного прогресу на формування якості довкілля значно впливають фактори антропогенного характеру і передусім підприємства різних галузей промислового виробництва (Шемшученко Ю. С. Правовая охрана окружающей среды в области промышленного производства: монография / Шемшученко Ю. С. — Киев: Наукова думка, 1986. — 214 с.) Враховуючи великий ступінь потенційно можливого негативного